

NÉP ÉS ÍRÓ.

(Bevezető a Bartha Miklós Társaság február 27-iki Magyar föld estélyén.)

TISZTELT hölgyeim és uraim!

A magyar föld népe két kultúra közt lebeg. Régi ritusát megbontotta s nem talál új fegyvelmező szertartásokat. Szokás és hagyomány biztos, partja közt folyt egykor az élete: megvolt a templombeli helye, nem ölthetett fel büntetlenül egy különállást jelentő ruhát s tudta, melyik halottját hogy kell elsiratnia. Zárt volt a lelke, mint az éggömb, mely a faluja fölé borul. Hallott róla, hogy a szőlőhegyen túl is van világ s az utak akácсорai messze városok s idegenajkú országok felé szaladnak, de a lelke nem szaladt velük. Az élete csak itt volt teljes, mert itt volt érdemes; az országútja a cigányoké.

Hol van ez a régi falu? Bomlik menthetetlenül. Hol gyorsabban, hol lassabban. Itt tartja magát a régi élet, ott minden multat felold az új. Vannak kevert faluk, hol mint a rendetlen vágott erdőn, jövevénynövények verik fel az ősz fák irtásait. Százados távolok élnek egymás mellett s egyetlen zavaros sűrűbe fut szívós szil és burjánzó akác. Sajnálod a népdalt s bánatosan mondasz le a tengerihántás hatásos díszletéről? Ó, nagyobb dolgok vesztek el itt! A meder futott el a folyó alól: Isten tudja, mi lesz belőle: posvány vagy vizesés?

Polgárember: így nevezi magát a módos magyar paraszt s igaza van. Polgár ő, igényei a polgár igényei s jólétének, mint a polgár jólétének, egyre több cseléd az ára. Traktort vesz, takarékpénztárat vezet, a fia tanul, a lánya prémbe öltözik, ő maga osztályharcban áll a külsősoriakkal s tekintetes úr a titulusa. Azon a vidéken, melyhez engem ifjúságom minden jó emléke köt, már nincs a régi értelemben vett paraszt, csak birtokos és cseléd. S meddig lesz másutt? Az ételszabályozó szokások egyöntetűsége, melyet csak az életfeltételek egyenlősége s a fölfelé-elzárkózás tarthatott fenn: oda. A népből út nyílt a középosztály felé s a középosztályból a nép felé. A falu embert ad, a város táncot, zsargont, életfelfogást. A nép nem akar többé nép maradni. Szégyeli hagyományait, lenézi a népit s százados mulasztásokat pótlón akar az urak életében részesedni. Mint a serdülő gyerek, leveti kinőtt ruháit s eltaszítja szegyeit gyerekkorát. Hiába állsz elé s mondd, hogy ez a gyerekkor volt a paradicsom, neki nem kell s ha nem kell, bizonyára igaza van. Megborzongatta az ismeretlen s mennie kell. Ha a faluban marad is, odahagyta azt az örök falut, melyre annyi bölcs és költő nézett már édes nosztalgiával.

Sajnáljuk ezt a vak s mohó gyermeket? Hülede zszunkaz elkerülhetetlen? A magyar föld népe két kultúra közt lebeg. A levetettbe nem nyomhatjuk vissza, az alakulón a szemünk.

A föld népe válságéveit éli. Színházi kellékesek selejtes rongyaira cseréli komoly öltözetét s rabitz-falakkal készül jövődő századokra. Ki menti meg a borzalmas ecsettől, mely zavaros szürke lébe mossa a nemzetek színeit. Ki menti meg az Európa csatornáiból összefolyt Zerkovitz-kultúrától őt, aki

a magyar dal örököse? Mi lesz belőle, ha erőt vesz rajt a sehonnaiság nyájszétszalasztó betegsége? Mit akar vele az idő? Aljas játékot űz, kicsalja százados csigaházából, hogy könnyebben taposhassa el. Vagy báb-magányát törli meg egy szabadabb lepkesorsért? Merre tart a nép? A seszínű nemzetköziség, vagy egy magasabb magyar kultúra felé, amely megint part lesz és megint meder, csak tágabb s tágíthatóbb?

Az idő nem felel, de teremt és nivellál, mint a vulkán s a szél. A falu bomlik, az író ül s néz, fájdalmasan és tehetetlenül. Csak ő tudja, mit dob el e nép. Csak ő tudja, mit kéne kapnia. Régi adósa ő e népnek. Ez készítette neki a szót, melytől megrészegedett, ettől vette az idiómát, mely lelke íze lett, ez szabta meg verse lejtését s esze kanyargóit, ennek a népnek a sorsa tanította meg sírni s ennek a pajzánságába fúrta világtól undorodó, szomorú struccfejét. Vágyó lombjaink meg-megfűrdtek Európa kósza szeleiben, de fák a földbe nyúló gyökereink jóvoltából vagyunk. Egy magasabb kultúra felé támo lyog a bekötött szemű gyermek? E magasabb kultúra bennünk érik. Bennünk, akik egyszerre vagyunk csökönyös mult és rügyező jelen, hagyomány és széttekintő szem, öregek üzenete, lázadók akarata.

Nem élt nagy magyar író, aki tanítványa ne lett volna a népnek, amelynek tanítója lett. Csak az epigonok irdalma volt népieskedő, de aki itt mint író számított, művészete gyökereiben mindig népi volt. Heltai Gáspáron kezdve, aki szász létére felnőtt korában tanult meg magyarul s prózánk egyik első mestere lett, Adyig, aki Nyugat zsilipjeit metszette át, minden nagy írónk ennél az óriás, kollektív kemencénél melegedett. A falu volt a lelkük otthona s különféle poézisünk atyafisága. Jelszavai közül olykor ki-kifeledte, de mester-ségében sosem tagadta meg tanítóját a magyar író, különösen nem ez a mai nemzedék, amely mintha érezné, hogy múlt ízek utolsó ízlelője, mohón hajol az apadó kehely fölé s egy nagy magyar szintézisről álmodik, amilyen Goethe kora volt a németnek s az oroszoknak Dosztojevszkijé.

Ki segíthet a magyar népen, ha nem a magyar író? Ki virraszt fölötte, ha nem ő? Kerítő sípok olcsó hangversenyén ő dalolja az örök igazságokat. Ő a folyton működő kéz, aki új íveket tud vonni a ledőlten maradó falaira, ő a bűvös száj, aki új imába tudja iktatni a hajdani imák szétzilált szavát. Gazdagok vagyunk, mert sokkal tartozunk a népnek s haj, szegények, mert adósságunkat nincs mód letörleszteni.

Bánatos magyar poétaság, tehetetlen fájdalom hosszú iskolája! Állsz, mint a kút, mely megitatja a szomjazót, de nem járhat szét a pusztán, hogy jertek, én vagyok a kút. A kút dolga vizet gyűjteni s nem a vizet széthordani. Jaj annak a művésznek, aki művészete szent önzéséből kilép s olcsón osztja el magát. A költő önmagáért él. Ép azért lesz nemzeti s emberi okulás, mert bátran él önmagáért. Kőti a tulajdon sorsa, mely neki az emberi sors. Termi az igazságot, de nem alkalmazza. Nem veszik el a részletekben, mert az egész teremést kell újra fogalmaznia.

Tévelyeg a nép? Ő nem állhat elé s nem versenyezhet kerítőivel. Olyan ő, amelyennek lennie kell. Nem faraghat bunkót lelke ágas gallyaiból s nem marcolhat szimpla jelszót bonyolult igazságai helyett. A költészet nem gyakorlati. Beállítható a gyakorlati élet erői közé, de előbb alkalmazni kell rá s ezt az alkalmazást a költő nem végezheti. Versében, mint csirában a lombos fa legtávolibb ága, ott rejtőzködik a magyar falu kultúrpolitikája, a szövetkezetekről vagy a földbirtokreformról vallott helyes felfogás, ő mégsem lehet tanító, politikus vagy finác, mert ez mind egész embert kíván s jaj neki, ha őt nem

a művészet kívánja mindenestől. A művészet az ő teljessége és börtöne. Örök formába rögzíti s elzárja a folyékony élet elől. A művészetben lesz ő Vörösmarty élőszobra; sajtó részvét, mely mozdulatlansága kárhózatában csak értőhöz beszél. Nincs száználmasabb, mint a nép elé állított költő, bizony a bakter is legyőzi érvelésében őt, aki pedig e nép magasabb nyelve, igazabb igazsága s egyetlen barátja.

Lát csak és szenved s még sikítania sem szabad, mert betapasztják a száját, ha sikít. Ki menti meg őt? Ki adja vissza neki a népet s ki adja vissza őt a népnek? Iskola elhallgatja, sajtó letagadja, katedra elátkozza. Volt-e nép messzebb Mózesétől s volt-e Mózes népe-hagyottabb? Mi lesz velünk? Össze-ölelkezik még magyar nép s magyar író egy közös kultúrában, vagy menthetetlenül kihúny a kemence s a költő a maga lángjánál didereg, míg a hideg meg nem veszi?

Mit feleljünk arra, aminek nincsen felelete?

A magyarság sorsa nem a népen és nem a költőn múlik. Önökön, akik nem nép és nem költők, de látják a költőt s vezetik a népet. Letagadhatnak bennünket előle, de oda is ajándékozhatnak neki. Mi nemcsak vers vagyunk s nemcsak novella, essay és regény, de a dolgok új látása, szavainkat a tanító tanításra, a bíró ítéletre, a pap vigasztalásra válthatja. Állásfoglalás vagyunk életük s a nemzeti élet minden vitás pillanatában. Modor és öntudat, vágyak szárnya s felelősség súlyai. Fogadjanak be minket s esztelen divatjaik után vezessenek le bennünket is a néphez, ha nem is műveinket, de szellemünket, hogy ott lehessünk mellette, amikor évszázadokat dob el s talán csak pillanatokot markol meg helyette.

Egy nemzedéknyi magyar író vonul fel ma önök elé. Lekötözött anyák könyörögnek e dobogón, hogy keressék meg eltévedt gyermeküket. Gyermekük könyörögnek, hogy vezessék vissza hozzájuk vak édesanyjukat.

Németh László.

LÓHERE.

*Kis négylevelű lóhere
Nem szakítlak le téged.
Tudom: a lóherének is
Szent és drága az élet.*

*Elbujtallak a fű közé,
Hogy senki meg ne lásson,
Szerencse után futkosó
Ember rád ne találjon.*

*És énekeljék harmatok,
Dalolja madárének:
Szomorú embert szerencse
Lelni a lóherének.*

Falu Tamás.